

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

ԾՆՆԴԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ԵԳԻՊՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄՕՏ

Այս տեղեկութիւնները, զոր կը քաղեմ եգիպտական հէքեաթէ մը, պիտի մնան բժշկութեան պատմութեան համար իբրեւ ամենահին և հետաքրքրական նիւթը: Այդ հէքեաթը, որ կը կրէ Գուփուի ամուռով քազաւորը և իր հակառակորդները խորագիրը, դրուած է, փարաւոններու 18-րդ հարստութեան օրերուն, պապիրոսի վրայ, և այժմ Պերլինի թանգարանին մէջ կը դառնուի:

Ահա, այդ հէքեաթէն, ա՛յն մասը, որ կը հետաքրքրէ բժշկութեան պատմութիւնը. —

«Մտիս կեցաւ տղաձգանին առջև, Նեփթիւս՝ ետեւ և Հիքիտ արդանդէն առաւ երեխան: Իսիս ըսաւ. «ո՛վ երեխայ, դուն որ կը կրես Ուսիրրաֆ (ուսեղ) անունը, արգանդին մէջ ուսեղին մի շարժիր»: Այն ատեն երեխան երեցաւ անոր ձեռքերուն վրայ. արմուկ մը մեծութեամբ, ամուր ոսկրով, անդամները պատած՝ ոսկրով, և մազերը լազուարթ ագնիւ գոյն մը ունէին: Աստուածուհիները լողցուցին, պորտը կապեցին և դրին աղիւտի անկողինի մը վրայ: Յետոյ Մասգունիտ մօտեցաւ և ըսաւ. «Դուն Եգիպտոսի թագաւոր պիտի ըլլաս»: Գնումու ձեռք տուաւ անոր անդամներուն»:

Հէքեաթը կը շարունակուի միևնոյն բառերով, մինչև որ տղաձգանը երեք աստուածներ կը ծնի: Մասփէրօ, մեկնարանելով հէքեաթը, կուտայ կարեւոր տեղեկութիւններ:

Համաձայն մանկաբարձութեան արդիական մէթոտներուն, տղաձգանը հիմակ հորիզոնական կը պառկի: Մինչդեռ հին ատեն, եգիպտացիները, տարբեր դիրք մը կուտային անոր: Ան փսիաթի մը վրայ ծնրադիր կը պոպողի, սրունքները ներքէն առած: Սակայն յաճախ կը նստի սովորական աթոռի մը վրայ, որ ծակ կ'ըլլար: Ընդհանրապէս այս վերջին դիրքին մէջ ցոյց կուտան պատմական հարթաքանդակները: Մանկաբարձ կիներ կը սպասարկեն երկունքի պահուն, մէկը՝ կենալով կնոջ ետեւը, պինդ կը դրկէ, յենարանի տեղ ծառայելու համար, ուրիշ մը՝ առջևը, ծնրադիր, բռնելու համար երեխան:

Մասփէթօ կը ծանօթացնէ նաև այն աստուածուհիները, որոնք հէքեաթին և եգիպտական դիւցարանութեան մէջ միշտ կապուած կը մնան կիներու երկունքին: Այդ տեղեկութիւններն ալ օգտակար են բժշկութեան պատմութեան:

Մասգունիտ օրօրոցի (մասգոնու) աստուածուհին է, որ ներկայ կը դառնուի ծննդաբերութեանց: Իր մէջ կը մարմնացնէ նաև Սհայիտ

և Րանինիտ աստուածուհիները, առաջինը կը սահմանէ ճակատագիրները, երկրորդը կուտայ կաթ (բանէն) և անուն (բան), հետևաբար՝ անհատականութիւն: Հիբիտ կը կոչուի այն աստուածուհին, որ զորտի դուրսով պատկերացուած է, և մէկն է այն աստուածուհիներէն, որոնք ներկայ եղած են տիեզերքի ծննդեան: Այդ պատճառաւ ներկայ պիտի ըլլայ միշտ ծննդաբերութեանց: Գնումու, որ կը նշանակէ ձեակերպող, կաղապարած է տիեզերքը: Ան է որ կը շինէ կինը, այրը և կեանք կուտայ և ձև երեխաներուն:

Ուրիշ հէքեաթներու մէջ կը յիշուի աստուածուհի մըն ալ, Տայիտ, որ կը նշանակէ խանձարուրդ կամ պատանք, և ներկայ կ'ըլլայ երեխաներու ծնունդին կամ մահուան:

Աստուած մը ևս, Քա (գոյգ), որ կը ծնի երեխային հետ, միասին կը մեծնայ ու կը մեռնի, և յետոյ կը բնակի գերեզմանին մէջ: Պէտք է երախային մահէն վերջ Քան (գոյգ) հազուեցնել, կերակրել, չմոռնալ նոյնիսկ անոր զբօսանքը: Այս պատճառաւ հաւատացեալները նուէրներ կը տանին գերեզման:

Աթոռի վրայ ծննդաբերութիւնը մինչև դար մը առաջ ընդհանրացած էր Եւրոպայի մէջ իսկ: (Հէսթէրի աթոռը): Տօքթ. Քօրբէ, դիւրբի մը մէջ, որ բոլոր ժողովուրդներու ծննդաբերութեանց եղանակները կը բացատրէ, կը կարծէ թէ գերբայական սովորութենէն վերջիշում մըն է՝ այդ աթոռը, ծանօթ՝ Ելիցի մէջ (I. V. 16) Հաարէսսիմ անունով, և յատուկ՝ ծննդաբեր կանանց: Թերևս երբայեցիները այս հաարէսսիմը շինած են փոխառաբար եգիպտական աթոռներէն, որուն ձևը կը նկարագրէ Մասիէրօ:

Հետաքրքրական տեղեկութիւն մըն ալ կուտար վերջերս Æsculape հանդէսը, որ կը պատմէր թէ պուլկար գիւղերուն մէջ ծննդաբեր կիներուն համար ոչ թէ աթոռ կամ անկողին կը գործածեն, այլ, — ո՛վ գուարճալիք, — ամուսինը անութներէն կը գրկէ եղեր իր տղաձգան կինը և հօրա պարել կուտայ եղեր, դիւրին և արագ ծնանելու համար: Վերջերս, Պոլսոյ մէջ թուրք մը իր կինը ծեծեր է, նոյն մտադրութեամբ, երբ երկունքը երկար տևեր է:

Տօքթ. Քօրբէի դրբին մէջ հետաքրքրական, երբեմն ծիծաղելի, մէթոտներու շատ կը հանդիպինք: Վերջացնենք խափշիկներուն սովորութեամբը: Ոսփշիկ կինը առանց ցաւի կը ծնանի կ'ըսեն, մինչդեռ խեղճ խափշիկ կինը, հակառակ իր երկունքի ցաւերուն, ստիպուած է յանուն նուիրական սովորութեան խոր լուսթիւն պահել: Իսկ իր ամուսինը, նոյն պահուն, պարտաւոր է կնոջ նման հազուիլ, անկողին մտնել և տղաձգանի ճիշեր արձակել: